

**Pactul internațional cu
privire la drepturile civile
și politice**

Distrib.
generală

CCPR/C/21/Rev.1/Add.11
31 august 2001
Original: limba engleză

Tradus și revizuit de IER
(<http://ier.gov.ro/>)

**COMENTARIUL GENERAL NR. 29
STĂRI DE URGENȚĂ (ARTICOLUL 4)**

COMENTARIU GENERAL PRIVIND ARTICOLUL 4

(adoptat în cadrul celei de-a 1950-a reuniuni, la 24 iulie 2001)

1. Articolul 4 din Pact are o importanță deosebită pentru sistemul de protecție a drepturilor omului în temeiul acestui instrument. Pe de o parte, permite unui stat parte să deroge temporar în mod unilateral de la o parte a obligațiilor care îi revin în temeiul Pactului. Pe de altă parte, articolul 4 supune atât aceste măsuri de derogare, cât și consecințele lor materiale unui regim de garanții specific. Restabilirea unei stări de normalitate atunci când respectarea deplină a Pactului poate fi din nou asigurată trebuie să reprezinte obiectivul primordial al unui stat parte care derogă de la Pact. În prezentul comentariu general, care înlocuiește Comentariul general nr. 5, adoptat în cadrul celei de-a treisprezecea sesiuni (1981), Comitetul urmărește să acorde asistență statelor părți în vederea îndeplinirii cerințelor articolului 4.

2. Măsurile derogatorii de la dispozițiile Pactului trebuie să aibă caracter excepțional și temporar. Înainte ca un stat să ia măsuri pentru a invoca articolul 4, trebuie îndeplinite două condiții fundamentale: situația trebuie să reprezinte o urgență publică care amenință viața națiunii, iar statul parte trebuie să fi proclamat oficial starea de urgență. Această din urmă cerință este esențială pentru menținerea principiilor legalității și al statului de drept atunci când sunt cele mai necesare. Atunci când proclamă starea de urgență cu consecințe care ar putea implica o derogare de la orice dispoziție a Pactului, statele trebuie să acționeze în cadrul dispozițiilor lor constituționale și al altor dispoziții de drept care reglementează o astfel de proclamare și exercitarea competențelor excepționale în starea de urgență; Comitetul are sarcina să monitorizeze legile în cauză pentru a verifica dacă permit și asigură respectarea articolului 4. Pentru ca Comitetul să își poată îndeplini sarcina, statele părți la Pact ar trebui să includă în rapoartele prezentate în temeiul articolului 40 informații suficiente și precise cu privire la legislația și practica lor în domeniul competențelor excepționale în starea de urgență.

3. Nu orice perturbare sau catastrofă intră automat în categoria pericolului public excepțional care amenință viața națiunii, astfel cum impune articolul 4 paragraful 1. În timpul unui conflict armat, la nivel internațional sau nu, normele de drept internațional umanitar devin aplicabile și contribuie, în plus față de dispozițiile articolului 4 și ale articolului 5 paragraful 1 din Pact, la prevenirea abuzului de competențele excepționale în starea de urgență din partea statului. Pactul impune ca, și în timpul unui conflict armat, măsurile derogatorii de la Pact să fie permise doar dacă și în măsura în care situația constituie o amenințare la adresa vieții națiunii. În cazul în care statele părți iau în considerare invocarea articolului 4 în alte situații decât un conflict armat, acestea ar trebui să examineze cu atenție justificarea și motivele pentru care o astfel de măsură este necesară și legitimă în respectivele circumstanțe. Comitetul și-a exprimat, în mai multe ocazii, îngrijorarea față de state părți care par să fi derogat de la drepturile protejate de Pact, sau al căror drept intern pare să permită o astfel de derogare în situații care nu sunt acoperite de articolul 4.¹

4. O cerință fundamentală pentru oricare dintre măsurile derogatorii de la Pact, astfel cum este prevăzută la articolul 4 paragraful 1, este aceea că astfel de măsuri se iau în limita strictă a cerințelor situației. Această cerință se referă la durata, acoperirea geografică și domeniul de aplicare material al stării de urgență, precum și la orice măsuri derogatorii utilizate din cauza stării de urgență. Derogarea de la anumite obligații ale Pactului în situații de urgență este în mod clar distinctă de restricțiile sau limitările permise chiar și în perioade normale în temeiul mai multor dispoziții ale Pactului.² Cu toate acestea, obligația de a limita orice derogări la cele strict impuse de cerințele situației reflectă principiul proporționalității, care este comun competențelor de derogare și limitare. În plus, simplul fapt că o derogare permisă de la o dispoziție specifică poate fi, prin ea însăși, justificată de cerințele situației nu anulează cerința ca măsurile specifice adoptate în temeiul derogării să fie dovedite, de asemenea, ca fiind necesare în funcție de cerințele situației. În practică, acest fapt va garanta că nicio dispoziție a Pactului, indiferent cât de valid s-ar fi derogat de la aceasta, nu va fi complet inaplicabilă comportamentului unui stat parte. Atunci când a examinat rapoartele statelor părți, Comitetul și-a exprimat îngrijorarea cu privire la faptul că nu se acordă suficientă atenție principiului proporționalității.³

5. Întrebarea privind momentul în care se poate deroga de la drepturi, și în ce măsură, nu poate fi separată de prevederea de la articolul 4 paragraful 1 din Pact potrivit căreia orice măsuri derogatorii de la obligațiile unui stat parte în temeiul Pactului trebuie să fie „în limita strictă a cerințelor situației”. Această condiție impune statelor părți să prezinte o justificare atentă nu numai pentru decizia lor de a proclama starea de urgență, ci și pentru orice măsuri specifice bazate pe o astfel de proclamare. În cazul în care statele invocă dreptul de a deroga de la Pact, de exemplu, în timpul unei catastrofe naturale, al unei demonstrații în masă, inclusiv al unor cazuri de violență sau al unui accident industrial major, acestea trebuie să poată justifica nu numai faptul că o astfel de situație constituie o amenințare la adresa vieții națiunii, ci și faptul că toate măsurile derogatorii de la Pact sunt strict impuse de cerințele situației. În opinia Comitetului, posibilitatea de a restrânge exercițiul anumitor drepturi în temeiul Pactului în ceea ce privește, de exemplu, libertatea de circulație (articolul 12) sau libertatea de întrunire (articolul 21) este, în general, suficientă în astfel de situații și nicio derogare de la dispozițiile în cauză nu ar fi justificată de cerințele situației.

6. Faptul că unele dintre dispozițiile Pactului au fost enumerate la articolul 4 (paragraful 2) ca nefiind supuse derogărilor nu înseamnă că alte articole din Pact pot fi supuse unor derogări în mod discreționar, chiar și în cazul în care există o amenințare la adresa vieții națiunii. Obligația juridică de a restrânge toate derogările la cele strict impuse de cerințele situației stabilește atât pentru statele părți, cât și pentru Comitet obligația de a efectua o analiză atentă în temeiul fiecărui articol din Pact, pe baza unei evaluări obiective a situației reale.

7. Articolul 4 paragraful 2 din Pact prevede în mod explicit că nu se poate deroga de la următoarele articole: articolul 6 (dreptul la viață), articolul 7 (interzicerea torturii și a altor tratamente crude, inumane sau degradante, sau a experiențelor medicale sau științifice fără consimțământ), articolul 8 paragrafele 1 și 2 (interzicerea sclaviei, a comerțului cu sclavi și a servituții), articolul 11 (interzicerea privării de libertate pentru incapacitatea de a executa o obligație contractuală), articolul 15 (principiul legalității în materie penală, și anume cerința ca atât răspunderea penală, cât și pedeapsa să fie definite prin dispoziții clare și precise ale unei legi care era în vigoare și aplicabilă la momentul în care acțiunea sau omisiunea au fost săvârșite, cu excepția cazurilor în care legea ulterioară prevede aplicarea unei pedepse mai ușoare), articolul

16 (recunoașterea personalității juridice a oricărei persoane), și articolul 18 (libertatea gândirii, conștiinței și religiei). Drepturile consacrate de aceste dispoziții sunt inderogabile ca urmare a însuși faptului că sunt enumerate la articolul 4 paragraful 2. Același fapt este valabil și în cazul statelor care sunt părți la Al doilea Protocol facultativ la Pact, care vizează abolirea pedepsei cu moartea, astfel cum este prevăzut la articolul 6 din respectivul protocol. Din punct de vedere conceptual, calificarea unei dispoziții a Pactului drept o dispoziție inderogabilă nu înseamnă că nu vor fi justificate vreodată limite sau restricții. Trimiterea, de la articolul 4 paragraful 2, la articolul 18, o dispoziție care include o clauză specifică privind restricțiile prevăzută la paragraful 3, demonstrează că admisibilitatea restricțiilor este independentă de problema derogabilității. Chiar și în cazurile unui pericol public major, statele care împiedică exercitarea libertății unei persoane de a-și manifesta religia sau convingerea trebuie să își justifice acțiunile făcând trimitere la cerințele specificate la articolul 18 paragraful 3. În numeroase ocazii, Comitetul și-a exprimat îngrijorarea cu privire la drepturile care sunt inderogabile în conformitate cu articolul 4 paragraful 2, care fie fac obiectul unei derogări, fie se află sub un risc de derogare din cauza deficiențelor din regimul juridic al statului parte.⁴

8. Potrivit articolului 4 paragraful 1, una dintre condițiile pentru justificarea oricărei derogări de la Pact este aceea că măsurile luate nu implică o discriminare întemeiată numai pe rasă, culoare, sex, limbă, religie sau origine socială. Deși articolul 26 sau celelalte dispoziții ale Pactului privind nediscriminarea (articolul 2, articolul 3, articolul 14 paragraful 1, articolul 23 paragraful 4, articolul 24 paragraful 1 și articolul 25) nu au fost enumerate printre dispozițiile inderogabile prevăzute la articolul 4 paragraful 2, există elemente sau dimensiuni ale dreptului la nediscriminare de la care nu se poate deroga în niciun caz. În special, această dispoziție a articolului 4 paragraful 1 trebuie respectată în cazul în care se face o distincție între persoane atunci când se recurge la măsuri care derogă de la Pact.

9. În plus, articolul 4 paragraful 1 prevede că nicio măsură derogatorie de la dispozițiile Pactului nu poate fi incompatibilă cu celelalte obligații ale statului prevăzute în temeiul dreptului internațional, în special cu normele de drept internațional umanitar. Articolul 4 din Pact nu poate fi interpretat ca o justificare pentru derogarea de la Pact în cazul în care o astfel de derogare implică o încălcare a celorlalte obligații internaționale ale statului, în temeiul tratatului sau al dreptului internațional general. Acest lucru este reflectat și la articolul 5 paragraful 2 din Pact, potrivit căruia nu poate exista o restricție sau o derogare de la niciunul din drepturile fundamentale recunoscute în alte instrumente, sub pretextul că Pactul nu recunoaște astfel de drepturi sau că le recunoaște într-o măsură mai mică.

10. Deși nu este sarcina Comitetului pentru Drepturile Omului să revizuiască comportamentul unui stat parte în temeiul altor tratate, atunci când își exercită funcțiile în temeiul Pactului, Comitetul are competența de a lua în considerare celelalte obligații internaționale ale unui stat parte atunci când examinează dacă Pactul permite statului parte derogări de la dispozițiile specifice ale Pactului. Prin urmare, atunci când invocă articolul 4 paragraful 1 sau atunci când prezintă un raport în temeiul articolului 40 privind cadrul juridic referitor la situații de urgență, statele părți trebuie să prezinte informații despre celelalte obligații internaționale relevante pentru protecția drepturilor în cauză, în special despre obligațiile aplicabile în perioadele de urgență.⁵ În acest sens, statele părți trebuie să țină seama în mod corespunzător de evoluția dreptului internațional în ceea ce privește standardele în materie de drepturi ale omului aplicabile în situații de urgență.⁶

11. Enumerarea dispozițiilor inderogabile prevăzute la articolul 4 are legătură, dar nu este identică cu întrebarea dacă anumite obligații în materie de drepturi ale omului au sau nu natura normelor peremptorii din dreptul internațional. Proclamarea anumitor dispoziții ale Pactului ca fiind inderogabile prin natura lor, la articolul 4 paragraful 2, trebuie considerată, în parte, ca o recunoaștere a naturii peremptorii a anumitor drepturi fundamentale consacrate prin tratat în Pact (de exemplu, articolele 6 și 7). Cu toate acestea, este evident că anumite alte dispoziții ale Pactului au fost incluse pe lista de dispoziții inderogabile, deoarece nu poate deveni niciodată necesar să se deroge de la aceste drepturi în cazul unei stări de urgență (de exemplu, articolele 11 și 18). În plus, categoria normelor peremptorii se extinde dincolo de lista de dispoziții inderogabile, astfel cum prevede articolul 4 paragraful 2. Statele părți nu pot invoca în niciun caz articolul 4 din Pact drept justificare pentru încălcarea dreptului umanitar sau a normelor peremptorii din dreptul internațional, de exemplu prin luarea de ostatici, prin impunerea de pedepse colective, prin privări de libertate arbitrare sau prin abaterea de la principiile fundamentale ale unui proces echitabil, inclusiv prezumția de nevinovăție.

12. Pentru a evalua domeniul de aplicare al unei derogări legitime de la Pact, un criteriu poate fi identificat în definirea anumitor încălcări ale drepturilor omului drept crime împotriva umanității. În cazul în care acțiunile întreprinse sub autoritatea unui stat constituie o bază pentru răspunderea penală individuală pentru o crimă împotriva umanității comisă de persoanele implicate în acțiunea respectivă, articolul 4 din Pact nu poate fi utilizat ca justificare pentru faptul că starea de urgență a exonerat statul în cauză de responsabilitatea sa în legătură cu același comportament. Prin urmare, codificarea recentă a crimelor împotriva umanității, în scopuri jurisdicționale, în Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale este relevantă pentru interpretarea articolului 4 din Pact.⁷

13. În aceste dispoziții ale Pactului care nu sunt enumerate la articolul 4 paragraful 2 există elemente care, în opinia Comitetului, nu pot face obiectul unei derogări legale în temeiul articolului 4. Câteva exemple ilustrative sunt prezentate mai jos.

(a) Orice persoană privată de libertate va fi tratată cu umanitate și cu respectarea demnității inerente persoanei umane. Deși acest drept, prevăzut la articolul 10 din Pact, nu este menționat separat pe lista drepturilor inderogabile prevăzută la articolul 4 paragraful 2, Comitetul consideră că, în acest caz, Pactul exprimă o normă de drept internațional general care nu face obiectul unei derogări. Acest fapt este susținut de trimiterea la demnitatea inerentă persoanei din preambulul Pactului și de legătura strânsă dintre articolele 7 și 10.

(b) Interdicțiile în ceea ce privește luarea de ostatici, răpirile sau detenția nerecunoscută nu pot face obiectul unei derogări. Caracterul absolut al acestor interdicții, chiar și în situații de urgență, este justificat de statutul lor de norme ale dreptului internațional general.

(c) Comitetul consideră că protecția internațională a drepturilor persoanelor care aparțin minorităților include elemente care trebuie respectate în toate circumstanțele. Acest fapt este reflectat în interzicerea genocidului prin dreptul internațional, în includerea unei clauze de nediscriminare în chiar cuprinsul articolului 4 (paragraful 1), precum și în caracterul inderogabil al articolului 18.

(d) Astfel cum confirmă Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale, deportarea sau transferul forțat al populației fără motive autorizate de dreptul internațional, sub forma strămutării forțate prin expulzare sau a altor mijloace coercitive din zona în care persoanele în cauză sunt prezente în mod legal, constituie crimă împotriva umanității.⁸ Dreptul legitim de a deroga de la articolul 12 din Pact în cazul unei situații de urgență nu poate fi acceptat niciodată ca justificând astfel de măsuri.

(e) Nicio declarație a unei stări de urgență făcută în conformitate cu articolul 4 paragraful 1 nu poate fi invocată ca justificare pentru angajarea unui stat parte, contrar articolului 20, în propagandă pentru război sau în favoarea urii naționale, rasiale sau religioase care ar constitui incitare la discriminare, ostilitate sau violență.

14. Articolul 2 paragraful 3 din Pact prevede ca un stat parte la Pact să asigure căi de atac pentru orice încălcare a dispozițiilor Pactului. Această clauză nu este menționată în lista dispozițiilor inderogabile prevăzută la articolul 4 paragraful 2, dar constituie o obligație convențională inerentă Pactului în ansamblul său. Chiar dacă un stat parte, în timpul stării de urgență, și în măsura în care aceste măsuri sunt strict impuse de cerințele situației, poate introduce modificări la funcționarea practică a procedurilor sale care reglementează căile de atac judiciare sau de alt tip, statul parte trebuie să respecte obligația fundamentală, în temeiul articolului 2 paragraful 3 din Pact, de a asigura o cale de atac efectivă.

15. Un element inerent protecției drepturilor recunoscute în mod explicit ca inderogabile la articolul 4 paragraful 2 este că acestea trebuie să fie însoțite de garanții procedurale, inclusiv, adeseori, garanții judiciare. Dispozițiile Pactului în ceea ce privește garanțiile procedurale nu pot face niciodată obiectul unor măsuri care ar aduce atingere protecției drepturilor inderogabile. Articolul 4 nu poate fi invocat într-un mod care să ducă la o derogare de la drepturi inderogabile. Astfel, de exemplu, întrucât articolul 6 din Pact nu este inderogabil în totalitate, orice proces care duce la aplicarea pedepsei cu moartea în cazul unei stări de urgență trebuie să respecte dispozițiile Pactului, inclusiv toate cerințele articolelor 14 și 15.

16. Garanțiile referitoare la derogare, astfel cum sunt consacrate la articolul 4 din Pact, se bazează pe principiile legalității și al statului de drept, inerente Pactului în ansamblul său. Întrucât anumite elemente ale dreptului la un proces echitabil sunt garantate în mod explicit în temeiul dreptului internațional umanitar în timpul unui conflict armat, Comitetul nu consideră că există o justificare pentru derogarea de la aceste garanții în alte situații de urgență. Comitetul consideră că principiile legalității și al statului de drept impun ca cerințele fundamentale ale unui proces echitabil să fie respectate în timpul unei stări de urgență. Doar o instanță poate judeca și condamna o persoană pentru o infracțiune penală. Prezumția de nevinovăție trebuie respectată. Pentru a proteja drepturile inderogabile, dreptul de a introduce o acțiune în fața unei instanțe pentru ca instanța să se pronunțe fără întârziere cu privire la legalitatea detenției nu trebuie diminuat prin decizia unui stat parte de a deroga de la Pact.⁹

17. La articolul 4 paragraful 3, statele părți, atunci când recurg la competența lor de derogare în temeiul articolului 4, se angajează să respecte un sistem de notificare internațională. Un stat parte care face uz de dreptul de derogare trebuie să informeze de îndată celelalte state părți, prin intermediul Secretarului General al Organizației Națiunilor Unite în legătură cu dispozițiile de la care a derogat și cu motivele luării unor astfel de măsuri. O astfel de comunicare este esențială

nu doar pentru îndeplinirea funcțiilor Comitetului, în special pentru a evalua dacă măsurile luate de statul parte au fost impuse strict de cerințele situației, ci și pentru a permite celorlalte state părți să monitorizeze respectarea dispozițiilor Pactului. Având în vedere caracterul rezumativ al multor notificări primite anterior, Comitetul subliniază faptul că notificarea de către statele părți ar trebui să includă informații complete cu privire la măsurile luate și o explicație clară a motivelor care au stat la baza acestora, cu documentație completă anexată privind dreptul lor intern. Sunt necesare notificări suplimentare în cazul în care statul ia ulterior măsuri suplimentare în temeiul articolului 4, de exemplu prin prelungirea duratei stării de urgență. Cerința unei notificări imediate se aplică, de asemenea, în ceea ce privește încetarea derogării. Aceste obligații nu au fost întotdeauna respectate: statele părți nu au notificat celorlalte state părți, prin intermediul Secretarului General, proclamarea unei stări de urgență și măsurile rezultate din derogarea de la una sau mai multe dispoziții ale Pactului, iar statele părți au neglijat uneori să transmită o notificare privind modificările de ordin teritorial sau alte modificări în exercitarea competențelor lor excepționale în stare de urgență.¹⁰ Uneori, existența unei stări de urgență și chestiunea dacă un stat parte a derogat de la dispozițiile Pactului au fost aduse în atenția Comitetului doar pe cale incidentală, în cursul examinării unui raport al unui stat parte. Comitetul subliniază obligația notificării internaționale de îndată, de fiecare dată când un stat parte ia măsuri derogatorii de la obligațiile care îi revin în temeiul Pactului. Obligația Comitetului de a monitoriza dreptul și practica unui stat parte în ceea ce privește respectarea articolului 4 nu depinde de faptul că statul respectiv a transmis sau nu o notificare.

Note de subsol

¹ A se vedea următoarele comentarii/observații finale: Republica Unită Tanzania (1992), CCPR/C/79/Add.12, pct. 7; Republica Dominicană (1993), CCPR/C/79/Add.18, pct. 4; Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord (1995), CCPR/C/79/Add.55, pct. 23; Peru (1996), CCPR/C/79/Add.67, pct. 11; Bolivia (1997), CCPR/C/79/Add.74, pct. 14; Columbia (1997), CCPR/C/79/Add.76, pct. 25; Liban (1997), CCPR/C/79/Add.78, pct. 10; Uruguay (1998), CCPR/C/79/Add.90, pct. 8; Israel (1998), CCPR/C/79/Add.93, pct. 11.

² A se vedea, de exemplu, articolele 12 și 19 din Pact.

³ A se vedea, de exemplu, Observațiile finale cu privire la Israel (1998), CCPR/C/79/Add.93, pct. 11.

⁴ A se vedea următoarele comentarii/observații finale: Republica Dominicană (1993), CCPR/C/79/Add.18, pct. 4; Iordania (1994) CCPR/C/79/Add.35, pct. 6; Nepal (1994) CCPR/C/79/Add.42, pct. 9; Federația Rusă (1995), CCPR/C/79/Add.54, pct. 27; Zambia (1996), CCPR/C/79/Add.62, pct. 11; Gabon (1996), CCPR/C/79/Add.71, pct. 10; Columbia (1997) CCPR/C/79/Add.76, pct. 25; Israel (1998), CCPR/C/79/Add.93, pct. 11; Irak (1997), CCPR/C/79/Add.84, pct. 9; Uruguay (1998) CCPR/C/79/Add.90, pct. 8; Armenia (1998), CCPR/C/79/Add.100, pct. 7; Mongolia (2000), CCPR/C/79/Add.120, pct. 14; Kârgâzstan (2000), CCPR/CO/69/KGZ, pct. 12.

⁵ Se face trimitere la Convenția cu privire la drepturile copilului, ratificată de aproape toate statele părți la Pact și care nu include o clauză derogatorie. Astfel cum indică în mod clar articolul 38 din Convenție, Convenția este aplicabilă în situațiile de urgență.

⁶ Se face trimitere la rapoartele Secretarului General al Comisiei pentru Drepturile Omului, prezentate în conformitate cu rezoluțiile Comisiei 1998/29, 1996/65 și 2000/69 privind standardele umanitare minime (ulterior: standardele fundamentale ale umanității), E/CN.4/1999/92, E/CN.4/2000/94 și E/CN.4/2001/91, precum și eforturile anterioare de identificare a drepturilor fundamentale aplicabile în toate circumstanțele, de exemplu Standardele minime de la Paris privind drepturile omului în stare de urgență (Asociația de Drept Internațional, 1984), Principiile de la Siracuza privind dispozițiile Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice care permit limitări sau derogări, raportul final al domnului Leandro Despouy, Raportor special al Subcomisiei pentru drepturile omului și starea de urgență (E/CN.4/Sub.2/1997/19 și Add.1), Principiile directe privind strămutarea în interiorul țării (E/CN.4/1998/53/Add.2), Declarația de la Turku (Åbo) privind standardele umanitare minime (1990), (E/CN.4/1995/116). Ca domeniu de lucru în curs, se face trimitere la decizia celei de-A 26-a Conferințe Internaționale a Crucii Roșii și Semilunii Roșii (1995) de a încredința Comitetului Internațional al Crucii Roșii sarcina de a pregăti un raport privind normele obișnuite de drept internațional umanitar aplicabile în conflictele armate internaționale și fără caracter internațional.

⁷ A se vedea articolul 6 (genocid) și articolul 7 (crime împotriva umanității) din Statut, care a fost ratificat până la 1 iulie 2001 de 35 de state. Deși multe dintre formele specifice de comportament enumerate la articolul 7 din Statut sunt direct legate de încălcări ale drepturilor omului care sunt enumerate drept dispoziții inderogabile, prevăzute la articolul 4 paragraful 2 din Pact, categoria de crime împotriva umanității, astfel cum este definită în această dispoziție, acoperă și încălcări ale anumitor dispoziții ale Pactului care nu au fost menționate în respectiva dispoziție a Pactului. De exemplu, anumite încălcări grave ale articolului 27 pot constitui în același timp genocid, în temeiul articolului 6 din Statutul de la Roma, iar articolul 7, la rândul său, acoperă practici care sunt conexe, în afară de articolele 6, 7 și 8 din Pact, și articolele 9, 12, 26 și 27.

⁸ A se vedea articolul 7 alineatul (1) litera (d) și articolul 7 alineatul (2) litera (d) din Statutul de la Roma.

⁹ A se vedea Observațiile finale ale Comitetului cu privire la Israel (1998) (CCPR/C/79/Add.93), pct. 21: „[...] Comitetul consideră că actuala aplicare a detenției administrative este incompatibilă cu articolele 7 și 16 din Pact, întrucât niciunul dintre acestea nu permite derogarea în caz de pericol public [...]. Comitetul subliniază, cu toate acestea, că un stat parte poate să nu renunțe la cerința unui control jurisdicțional efectiv al detenției.” A se vedea, de asemenea, recomandarea Comitetului adresată Subcomisiei pentru prevenirea discriminării și protecția minorităților referitoare la un al treilea proiect de protocol opțional la Pact: „Comitetul este încredințat că statele părți înțeleg în general că dreptul la *habeas corpus* și *amparo* nu trebuie limitat în situațiile de urgență. În plus, Comitetul consideră că căile de atac prevăzute la articolul 9 paragrafele 3 și 4, citite coroborat cu articolul 2, sunt inerente Pactului în ansamblul său.” Documente oficiale ale Adunării Generale, A 79-a sesiune, Suplimentul nr. 40 (A/49/40), vol. I, anexa XI, pct. 2.

¹⁰ A se vedea Comentariile/Observațiile finale cu privire la Peru (1992) CCPR/C/79/Add.8, pct. 10; Irlanda (1993) CCPR/C/79/Add.21, pct. 11; Egipt (1993), CCPR/C/79/Add.23, pct. 7; Camerun (1994) CCPR/C/79/Add.33, pct. 7; Federația Rusă (1995), CCPR/C/79/Add.54, pct. 27; Zambia (1996), CCPR/C/79/Add.62, pct. 11; Liban (1997), CCPR/C/79/Add.78, pct. 10; India (1997), CCPR/C/79/Add.81, pct. 19; Mexic (1999), CCPR/C/79/Add.109, pct. 12.
